

Hur utformar vi attraktiva innergårdar för alla?

Normkreativ Innovationsövning med fokus på dagvatten – metod och genomförande

Hur utformar vi attraktiva innegårdar som samtidigt kan hantera skyfall och dagvatten, men som också kan fungera för de boendes olika behov? Att öva sig på att koppla samman perspektiv och behov kan ge oanade resultat och visa på nya möjligheter. Detta har SODA arbetat med vid en workshop vars metod också kan vara användbar i andra sammanhang.

Tillsammansarbete med olika perspektiv

När projektparterna inom SODA träffas är det en tvärdisciplinär grupp med människor från olika håll, som är vana att tänka ut nya lösningar och hitta möjligheter i komplicerade sammanhang. När dagvattenfrågor ska integreras i stadsbyggnadsprocessen krävs förändrade arbetssätt och nya samarbetsformer och ofta behöver sociala, ekologiska och ekonomiska aspekter vägas samman och prioriteringar göras. Det kan vara komplexa frågor där många olika aspekter behöver hanteras och där flera intressen kan stå i konflikt med varandra. Vad händer när vi lägger lager på lager att ta hänsyn till i planering och genomförande – i det här fallet utformandet av hållbara dagvattenlösningar men samtidigt behov och önskemål från de boende? Krockar perspektiven med varandra eller går det att skapa integrerande lösningar?

När projektet SODA träffades digitalt i november 2022 genomfördes en normkreativ innovationsövning som testade den frågeställningen, baserat på faktiska exempel från det kommunala bostadsbolaget Stockholmshem. I den här broschyren går vi igenom hur vi utformade övningen, vad den gav för resultat och hur metoden skulle kunna användas i andra sammanhang.

Bakgrund

Syftet med övningen var att genomföra en mindre utbildningsinsats för projektgruppen kring normer och inkludering, att öva oss i att

väva samman sociala aspekter med krav och behov från den fysiska miljön och att tillsammans utforska om ett sådant arbetssätt kan skapa nya möjligheter och innovativa lösningar.

Metoden

Innovationsövningen inleddes med en halvtimmes presentation som först fokuserade på att skapa en gemensam begreppsbild, där ord som mångfald, inkludering, jämställdhet, normer och normkritik diskuterades och sattes in i ett sammanhang. Därefter gavs exempel på hur man på andra håll arbetat med normkritik i konkreta projekt kring till exempel stadsmiljö. Exempelen visade hur mångfald kan öka innovationskraft, men att det samtidigt kräver arbete med kulturfrågor och inkludering. Vi gick också igenom hur man kan arbeta med så kallade *normrundor*, för att belysa vilka normer som styr på just den här platsen eller i det här sammanhanget.

I den efterföljande övningen utformade vi åtgärdsförslag för några av Stockholmsheims innegårdar utifrån ett antal olika målgrupper. Vi delade in oss i 4 grupper (med 3–4 personer per grupp), där alla fick varsin innegård och varsitt målgruppsperspektiv.

Utgick från befintliga fastigheters utmaningar

Inför workshoppen hade Stockholmshem valt ut 4 befintliga fastigheter som alla har reella problem med dagvatten och översvämningsrisker kopplat till skyfall. Grupperna fick ett underlag i Powerpoint, som utöver foton på fastigheternas utemiljöer innehöll kortfattad information om förutsättningarna för respektive fastighet: placering, dagvatten, rinnvägar och översvämningsrisker, samt karta och information från Stockholms skyfallskartering. De fick också information om några skyfallsåtgärder som föreslagits för varje fastighet.

Varje grupp skulle utöver hänsyn till skyfallsåtgärderna också arbeta med barn, seniorer och för eller ”mot” ungdomar.

Grupperna arbetade tillsammans i digitala grupprum i ungefär 30 minuter, därefter återsamlades vi och berättade vad vi kommit fram till. Här återges mer detaljerat hur två av grupperna löste övningen, därefter ges några sammanfattande slutsatser.

När vattenproblemet blir möjlighet till lek

Den grupp som arbetade med fastigheten Sjuksköterskan 1 skulle arbeta med barns perspektiv. I instruktionen fick de veta att de inte behövde ta hänsyn till föräldraperspektiv och säkerhetstänk utan skulle utgå från vad som skulle göra den här miljön så tilltalande och härlig som möjligt för barn samtidigt som gruppen planerade för de skyfallsåtgärder som föreslagits.

Gruppen fick med sig några citat för att sätta i gång tankarna:

“Jag tycker bäst om att klättra. Det ska va högt. Mamma säger att det är okej men när pappa är med får jag bara vara på det låga”

“Jag tycker inte om när man ska gå hem. Jag vill stanna länge.”

“Alltså vi leker ju inte som de små. Men vi brukar gunga och Tobbe har en fin käpphäst som vi brukar fixa med. Vi har liksom boxar bakom buskarna och sen har vi hinderbana”

Gruppen fokuserade på barn mellan 2–10 år och började att diskutera vad barnen vill ha. Man såg en korsande bilväg som ett problem och konstaterade att även utan föräldraperspektivet skulle man behöva blockera mot vägen eftersom utemiljön sluttade mot den. Man började ganska snart bolla tankar: kan man ha en nedsänkt multisportyta i det nedsänkta området? Kan svackdiken och rännalar skapa möjligheter för flottrace, eller ännu större

rännalar – tänk om gångbanan får bli skyfallsväg – då kan den bli en bana för kajaker eller andra flytanordningar? Kan man samla upp en del av vattnet i den nedsänkta ytan och låta det fortsätta under vägen? Man diskuterade naturlig design, olika ytor med olika fuktgradient och hur det kan stimulera olika typer av lek. Man pratade om vattenlek, med pumpar, rännor, flipperspel, dammar och luckor. Man diskuterade löst material – att det är viktigt för utvecklingen för barn. Det pratades om regleringar – vattendjup och slänter, om det går att leda och styra vattnet mot lågpunkten längst ned - så andra gräsytor förblir torrare. Och så de nedsänkta gångbanorna – med dämmen och överfall, där gångbanan blir lektyta.

Om vi utesluter för att inkludera

Den grupp som arbetade med fastigheten Stickmaskinen 10 fick i uppgift att se till att ungdomar inte skulle vilja vistas inom fastighetsgränsen. Att arbeta med en uteslutande inställning i stället för en inkluderande bör i det här sammanhanget framförallt att se som en intressant tankeövning. I instruktionen fick gruppen veta att det bor många småbarnsfamiljer i fastigheten och att de önskar en miljö fri från störande ljud kvällen och nattetid. Även de äldre i fastigheteten har önskat en lägre ljudnivå i men också en tryggare miljö fri från ungdomar kring entréer och sittplatser. Parallellt görs satsningar för att få ungdomarna till andra ställen i stället. Hur går gruppen till väga om de **inte** vill att ungdomar ska vilja vara just här? Också denna grupp fick några citat för att sätta i gång tankarna:

“Jag måste dela rum med mina brorsor. Det är väl okej men jag kan inte ha kompisar hemma, de andra bara stör”

“Fotbollsplanen är ju bra men det är alltid a-lagsträning där på kvällarna. Vi som bara vill spela har ingen annanstans att vara, det blir mest att vi hänger då”

Gruppen kommer snabbt till lösningar som hanterar att området tidigare varit en sjö, att man behöver skapa ett ställe där vattnet blir stående samtidigt som det inte kan vara inbjudande att sitta där. En plats för promenader, men med ordentligt med planteringar och inte mycket hårdgjort. Ett konkret förslag är att ytterligare ett hus byggs, på pelare. Det skulle skapa den behövda skyfallsvolymen samtidigt som byggnaden ovanpå skulle kunna vara ett privatägt hus, ett äldreboende, eller en polisstation. Man diskuterar permeabla boulevaner som lockar en annan grupp till området. En gammeldags rosenträdgård, med större volymer för regn. Grannskapssämja kan främjas om Stockholms hem har boulevaner på andra fastigheter också, det kanske blir turneringar? Odlingssytor är också en idé, där de som odlar också bevakar sina odlingar och är närvarande.

Hur fungerade övningen?

Grupperna som deltog i övningen var snabba att komma i gång och skickliga på att följa instruktionerna. Diskussionerna var engagerade och entusiastiska och de medverkande personerna kunde på ett fint sätt balansera att använda sig av sina egna, i många fall tekniska, kompetenser, med ett tänkt perspektiv och en arrangerad situation.

I två grupper där målgruppsperspektiven var seniorer respektive ungdomar ledde samtalen raskt fram till kreativa förslag på olika slags multifunktionella ytor. En torrdamm kan både vara basketplan och dagvattenhantering. En boulevard kan också vara en infiltrationsyta. Ett utegym kan ha ett underlag av kork (infiltrerbart material). När perspektiven flätas samman i förslagen kan det uppsamlade vattnet återanvändas för odling, och odlingarna kan ha sociala funktioner då de kan skapa trygghet genom vuxennärvaro i närhet till ungdomars "utpekade" ytor.

Den här övningen byggde på faktiska fysiska exempel från Stockholms hem men med en påhittad och lite tillspetsad situation – i verkligheten har vi sällan bara ett perspektiv eller en målgrupp att ta hänsyn till, och vi kan inte till exempel bortse från säkerhetsaspekter. Men det som hände i övningen var att grupperna vågade uppehålla sig i det kreativa fiktiva rummet, och inte hakade upp sig på "om" och "måsten". Genom att fokusera på ett perspektiv åt gången kunde de komma långt med många idéer och lösningar på en förhållandevis kort stund.

Några allmänna slutsatser kring övningen:

- Den kan skapa samtal om vilka människor och perspektiv som inkluderas i en viss miljö och vilka normer som styr
- Den kan hjälpa till att skapa nya idéer, till exempel kring mångfunktionalitet
- Den kan fungera som ett lustfyllt och kreativt sätt att diskutera prioriteringar och val
- Den kan fungera som en snabb kreativ övning eller idéskaparprocess, kanske även som ett sätt att komma förbi låsningar där perspektiv står emot varandra.

Vår applicering i projektet

Hur kan vi då använda insikterna från workshoppen vidare i projektet? SODA:s projektledare Helene Sörelius konstaterar att det blir tydligt när man arbetar så här hur svårt det kan vara att tillgodose alla perspektiv på en innergård. "Kanske är det inte ens möjligt. Genom att i stället zooma ut och planera flera innergårdar

utifrån olika perspektiv så skulle varje målgrupp kunna få en "egen" innegård, säger Helene. En annan tanke är att man skulle kunna låta gårdar få förändras med tiden utifrån de befintliga behoven hos de boende. Ett exempel kan vara ett nybyggt område där man kanske initialt utgår från att det blir många barnfamiljer. Då skulle man kunna utforma utemiljöer med dem i fokus, och sen på sikt, om boendepopulationen förändras så kan man bygga om gården utifrån nya behov. Det kräver dock att man planerar för förändring redan från början och att också andra behov kan mötas i närområdet.

Ytterligare information

Denna skrift har tagits fram inom VINNOVA-projektet Samverkan för en hållbar hantering av dagvatten på kvartersmark (2021–01603). Arbetet har utförts med stöd från Vinnova.

Kontakt

Jenny Lööf, Inkluderande Systeminnovation, RISE,
jenny.loof@ri.se

